

7-πλωτές πόλεις-7

Διεύθυνση σειράς
Τάκης Θεοδωρόπουλος

Κωνσταντίνος Καμάρας
Οιδίπους σέντερ μπακ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΜΑΡΑΣ

Οιδίπους
σέντερ μπακ

ΩΚΕΑΝΙΔΑ

ΑΘΗΝΑ * 2003

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αντί προλόγου	13
Εισαγωγή	19
[1971-1974] Γκολ από τα αποδυτήρια: Το πρώτο (και τελευταίο) μου γκολ στη Λεωφόρο . . .	23
[1974-1976] Προθέρμανση, πριν λάβω θέση . . .	29
[1976-1977] Ντεμπούτο (στις κερκίδες).	33
[1977-1978] Η φυλή μου	48
[1978-1979] Είμαστε κυβέρνηση!	54
[1979-1980] Αγκαλιά με τον Μινωτή...	61
[1980-1981] Το χρυσό «» της ΙΟΝ.	69
[1981-1982] Γιατί δεν έχω πάει ποτέ στον Βόλο	83
[1982-1983] Ναδίρ.	98
[1983-1984] Ε όχι και αήττητος...	109
[1984-1985] Άντρας! (και ρουφιάνος και δηλωσίας...)	119
[1985-1986] Πανηγυρίζοντας με τον Αλέφαντο!	138
[1986-1987] Η νοσταλγία των μαρμαράδικων	157
[1987-1991] Η πρώτη εξορία	170

© 2003, Κωνσταντίνος Καμάρας –
Εκδόσεις «Ωκεανίδα» Α.Ε.
Σολωμού 25, 106 82 Αθήνα, τηλ. 210.38.27.341
Πλάτωνος 17, 54 631 Θεσσαλονίκη, τηλ. 2310.231.800
e-mail: oceanida@internet.gr.

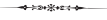
[1991-1992]	Τι Αγγλία, τι Αρκαδία...	216
[1992-1993]	Στο όνομα του Ίβιτσα	237
[1993-1994]	Μάρτιαι Ειδοί	256
[1994-1995]	Διασύρεται η ομάδα μου στον Γκουανταλκιβίρ...	270
[1995-1996]	Ζενίθ	293
[1996-2000]	Η δεύτερη εξορία.	325
[2000-2001]		382
[2001-2002]	Ο Γκόραν Βλάοβιτς και η Λόις Λέιν	410
[11.5.2003]		445
	Επίλογος	454
	Ευχαριστίες	467
	Εικόνες	469

*Στη μνήμη του Γιώργου Καμάρα,
της Τασίας Ζαχαράτου
και του Χαράλαμπου Τσιριμονάκη*

Το να πει κανείς ότι αυτοί οι άνθρωποι έδωσαν τα λεφτά τους για να δουν είκοσι δύο μισθοφόρους να κλοτσάνε μία μπάλα, είναι σαν να λέει ότι το βιολί είναι ξύλο και έντερο γάτας, ότι ο Άμλετ είναι πολύ μελάνι και χαρτί.

J. B. PRIESTLEY, *The Good Companions*

Αντί προλόγου

[Δευτέρα 15 Οκτωβρίου 2001. Παραμονές του αγώνα με την Άρσεναλ. Ώρα 2:00 πρωινή. Αϋπνίες λόγω παρατεταμένης σιέστας, αποτέλεσμα μεσημβρινής εκτενούς οινοποσίας. Ανταπόκριση από Λονδίνο:]

Φαντάζομαι ότι όλα ξεκινούν από κάποιας μορφής εθνική νεύρωση. Ξέρετε, εκείνη του μεγαλείου της ελληνικής φυλής, της φυσικής μας ανωτερότητας που οι ξένοι (πιθανόν συνωμοτούντες εναντίον μας) αγνοούν – αυτοί που έτρωγαν βελανίδια, ενώ εμείς (εσείς κι εγώ) φτιάχναμε Παρθενώνες κατά βούληση. Το γεγονός είναι ότι, από καταβολής συγχρόνου ελληνικού κράτους, παλεύουμε –από την Εγκάρδια Συνεννόηση ως την ONE– να είμαστε εκεί που αυτοδικαίως θα ’πρεπε να είμαστε: στην Α΄ Εθνική. Και πλέον τα ’χουμε σχεδόν καταφέρει, εκτός από αυτό που (κακά τα ψέματα) μας καίει: το ποδόσφαιρο.

Ο Μπιλ Σάνκλι, θρυλικός προπονητής της Λίβερπουλ από το 1959 έως το 1974, είχε πει πως κάνουν λάθος όσοι ισχυρίζονται ότι το ποδόσφαιρο είναι ένα από τα σημαντικότερα πράγματα στη ζωή – είναι μακράν το σημαντικότερο. Και εάν κανείς ασπάζε-

ται αυτή την κοσμοθεωρία (μεταξύ μας, δεν είναι υπέροχα και λυτρωτικά απλούστερη από χίλιες δυο άλλες;) και παράλληλα κουβαλάει την εθνική μας νύρωση, ενώ είναι και ψυχωτικά βάζελος σαν την αφεντιά μου, τότε αυτή τη στιγμή το Λονδίνο φαντάζει σαν τον επίγειο παράδεισο. Διότι είναι αξεπέραστο συναίσθημα να φτάνεις στην κατ' ορισμένους πρωτεύουσα του ποδοσφαίρου (εδώ δεν ήταν, πριν από πενήντα σχεδόν χρόνια, που ο Καλπάζων Συνταγματάρχης Φέρεντς Πούσκας άλλαξε τον ρου της ιστορίας, μ' ένα πάτημα-γύρισμα-ντρίμπλα στη γραμμή του άουτ στο Γουέμπλεϊ που έστειλε τον αρχηγό Μπίλι Ράιτ στις διαφημιστικές πινακίδες, ενώ ο κερραυνός του στον ουρανό των διχτύων του δύσμοιρου Μέρικ κατέρριψε οριστικά την αγγλική ψευδαίσθηση κυριαρχίας;) και να σε υπολογίζουν ή, ακόμη καλύτερα, να σε φοβούνται.

Όχι πως περίμενα τέτοια αντιμετώπιση – γιατί ξέρω ότι, όπως και να το κάνουμε, η Άρσεναλ, κι ως προκριθούμε εις βάρος της, είναι καλύτερη ομάδα, παίζει τη Γιουνάιτεντ στα ίσα, ενώ εμείς φέρνουμε ισοπαλία με τον Ακράτητο (αλήθεια, πώς έγινε πάλι αυτό;) και παραπονιόμαστε ότι ο Πανιώνιος έπαιξε, λέει, σκληρά στην προεμιέρα. Αλλά οι Άγγλοι αγνοούν τα Λιόσια και πλέον η Πανάθα είναι το επίκεντρο των συζητήσεων. Μέχρι και το αγγλικό *Time Out* μας έχει θέμα, έστω με πάμπολλα σφάλματα πάσης φύσεως. Η αναφέρθηκε εκτενώς στο πόσο δύ-

σκολο θα είναι το έργο της Άρσεναλ απέναντι στον Παναθηναϊκό, ενώ οι κυριακάτικες εφημερίδες παρυσιάζουν τον αγώνα σαν την κορυφαία στιγμή της ποδοσφαιρικής εβδομάδας που έρχεται. Μέχρι και ως ερώτηση στο αγγλικό «Ποιος θέλει να γίνει εκατομμυριούχος» εμφανιστήκαμε το σαββατόβραδο...

Για να είμαστε ρεαλιστές, μάλλον θα χάσουμε, και με σκορ – έχουν φανατιστεί, σχεδόν μας μισούν μετά το ματς της Αθήνας, αλλά κι αυτό χαρά είναι: ασχολούνται μαζί μας, ανησυχούν έντονα. Καμιά σχέση δηλαδή με τον αγώνα του '98, όπου μας έκαναν πλάκα και ξέραμε κι εμείς πως ήρθαμε απλώς για την εκδρομή – γιατί με Κιάσσο, Λαγωνικάκη, Μάουρο και τον Γιόζεφ να έχει πλέον πρεσβυωπία δεν πηγαίναμε για τίποτα άλλο. Για να μην ανατρέξουμε στο παρελθόν και μιλήσουμε για την εγγενή μελαγχολία τού να πανηγυρίζεις σαν μωρό παιδί πρόκριση στο Σουόνσι, ενώ γνωρίζεις ότι πέρασες χάρη στον διαιτητή...

Άρα φέτος έχουμε ελπίδες; Αδιάφορο το θέμα. Η ηδονή του υπαρξιστή οπαδού είναι η πορεία προς την κλιμάκωση, άσχετα από την κατάληξή της. Εντάξει, ας μην υπερβάλλουμε: άλλο η επιστροφή στο Παρίσι με το αυτοκίνητο, μέσα στη βροχή, μετά το αξιοθρήνητο 1-0 στη Λανς το '98 (χειρότερη από βόλτα με το όχημα αλλαγής για νυχτερινή σκοπιά...) και άλλο τα πανηγύρια στο μετρό μετά το 1-1 του ΠΑΟΚ στο Χάιμπουρι – ακόμα ψάχνω τη φάτσα μου στην

τρίτη σειρά, ανάμεσα στα Παόκια, όταν η τηλεόραση ξαναδειχνει το γκολ του Βρύζα. Ω στόσο, η ευτυχία να θεωρείσαι σχεδόν μικτή κόσμου –κάτι που έχουμε συνηθίσει στο μπάσκετ, τη μεθαδόννη μας– είναι μια εμπειρία που σπάνια θα ζήσω και το γνωρίζω. Όπως εκείνον τον Απρίλιο του '96 που ο τελικός ήταν 90 λεπτά μακριά, αλλά αυτό είναι μια άλλη πολεμένη ιστορία.

Θα πάω από νωρίς. Το γήπεδο στην Αγγλία, πλέον, δεν έχει καμιά σχέση με τα φοιτητικά μου χρόνια, την ορθοστασία και το σπρώξιμο στα πέταλα (τότε που χαιρετούσε κανείς την γκόμενα πριν απ' το ματς σαν φαντάρος που φεύγει για το μέτωπο), την άθλια μπίρα και τα ύποπτα χοτ ντογκ (μόνο εμείς έχουμε «βρώμικο», νομίζετε;) τα οποία, καθώς άρχιζε η χώνεψη, έδιναν στον αγώνα άλλο άρωμα – κυριολεκτικά. Θα αράξω και θα απολαύσω κάθε στιγμή, ακούγοντας τους Άγγλους γύρω μου να μιλούν για τον Παναθηναϊκό, και εάν διαισθανθώ και κάποιο δέος εκ μέρους τους, υποβοηθούμενο σίγουρα από το πώς θα τα έχουν χάσει με τον λαό μας, θα κορδωθώ και θ' αρχίσω να κουνιέμαι στη θέση μου σαν μικρό παιδί.

Το περίεργο είναι ότι ένας από τους βασικούς λόγους που μπορώ να νιώθω, έστω και στα τριάντα δύο μου πλέον, μικρό παιδί οφείλεται στην Άρσεναλ. Ή μάλλον στον Νικ Χόρνμπι, συγγραφέα του περιβόητου *Fever Pitch*. Σ' αυτό το αριστούργημα ο Χόρνμπι, φανατικός Άρσεναλ ο ίδιος, εξηγεί πώς ορι-

σμένοι από εμάς είναι φτιαγμένοι για να ζουν με άξονα το ποδόσφαιρο –για παράδειγμα, εάν σας ρωτήσουν πότε χάσατε την παρθενία σας και απαντήσετε «την επομένη που κερδίσαμε τον Απόλλωνα 2-1 στη Ριζούπολη», είστε δικός μας ανεξάρτητα από ποια ομάδα υποστηρίζετε– και δεν συντρέχουν λόγοι ενοχών. Έτσι κι εγώ από τη δεκαετία του '70 δεν θυμάμαι την πορεία του ΠΑΣΟΚ προς την εξουσία, αλλά το 2-0 επί του γάβρου, Πάσχα του '77, με γκολ του Δομάζου (από πάσα του Στεφανάκη) και του –τότε επίγειου εκπροσώπου του Πανάγαθου– Όσκαρ Αλβαρέζ...

Κι αν κερδίσουμε; Αν τους πατήσουμε; Εάν το πάσουμε 2-3 με ανάποδο ψαλίδι του Σόουσα στο 93; Να, αυτά παθαίνω όταν κολλάω: γράφω ανοησίες και εκτίθεμαι. Δεν πειράζει: είμαι βέβαιος πως όλοι σας –εσείς που γεννάει η γυναίκα σας και σας ειδοποιούν απ' τα μεγάφωνα του σταδίου, αλλά περιμένετε να λήξει για να φύγετε– με κατανοείτε και με συγχωρείτε...

Εισαγωγή

Η αλήθεια είναι πως δεν θυμάμαι πότε έγινα Παναθηναϊκός. Όπως, άλλωστε, δεν θυμάμαι πότε άρχισα να ενδιαφέρομαι για το ποδόσφαιρο. Οι περισσότεροι θυμούνται: οι συνομήλικοί μου Ολυμπιακοί έχουν ως οριστικό βίωμα τη μεγάλη ομάδα του Γουλιανδρή (τίγκα στους παικταράδες –ας είμαστε ειλικρινείς–, με τον ιδιοφυή Δεληκάρη σε πλήρη άνθιση), οι Αεκτζήδες την πορεία στο UEFA με Φάντροκ και το πέναλτι του Γουέμπ που έπιασε ο Χρηστίδης με την Κουίνς Παρκ Ρέιντζερς (καλό, και του άξιζε του Χρηστίδη μια τέτοια μεγάλη στιγμή, αλλά, συγγνώμη, δεν μπορεί παρά να χωριά μπροστά στο τρίτο γκολ του Αριστείδη με τον Ερυθρό Αστέρα), οι Παοκτζήδες την εκπληκτική ομαδάρα της δεκαετίας του '70, οι Αρειανοί την πορεία στο με Σκόμποε και οι Ηρακλειδείς το Κύπελλο του '76, στα πέναλτι με Φανάρα-Χατζηπαναγή. Εγώ τους νιώθω όταν θυμάμαι πότε έγινα Έβερτον και πότε έγινα Ρόμα – άλλο τίποτα δεν έγινα (πλην Βραζιλίας αλλά αυτό συμβαίνει κάθε Μουντιάλ, παραείναι σπάνιο για

να μετρήσει ως υγιής ψύχωση), γιατί μετά παραπάει, αρχίζει κανείς να διασπείρει το πάθος του κι αυτό μπορεί να γίνει επικίνδυνο. Κακά τα ψέματα, τα πράγματα που αγαπάς πολύ οφείλουν να είναι λίγα.

Είναι δύσκολο να βρει κανείς κάποια παρομοίωση για να εξηγήσει το φαινόμενο στους μη ποδοσφαιρόφιλους. Ίσως η πιο σωστή αντιστοιχία είναι με το παιδί ενός πολιτικού που δεν θυμάται πότε ασπάστηκε την ιδεολογία του πατέρα του – έστω και με την παιδική εκδοχή του «όποιος δουλεύει προκόβει» ή, αντίστοιχα, «να δώσουν οι πλούσιοι στους φτωχούς». Αλλά, και πάλι, το παιδί μπορεί να επαναστατήσει και να αλλάξει ιδεολογία (λόγου χάρη, μου φαίνεται πως η κόρη του Ευάγγελου Αβέρωφ ήταν Κνίτισσα) – ομάδα όμως ποτέ. Κάτι που μάλλον αποδεικνύει ότι το ποδόσφαιρο είναι πολύ σοβαρότερο της πολιτικής. Αφήστε το: εάν έχετε φτάσει ως εδώ και τα παραπάνω δεν σας λένε τίποτα, είναι σαν να διαβάσετε άρθρο για την αναπαραγωγή των βατράχων, βάλτε το βιβλίο στη θέση του. Εάν πάλι το αγοράσατε κατά λάθος, να 'στε καλά – βρείτε τώρα έναν ποδοσφαιρόφιλο φίλο σας και κάντε το του δώρο στη γιορτή ή στα γενέθλιά του, ό,τι προηγηθεί.

Για σας που συνεχίζετε, έλεγα λοιπόν πως όλοι ή σχεδόν όλοι θυμούνται πότε τους χτύπησε η μοίρα, όπως οι ερωτευμένοι την ημέρα που γνώρισαν τον άνθρωπό τους (που κι αυτό δεν έχει πάντα διάρκεια, άρα –απλή λογική– είναι υποδεέστερο του ποδο-

σφαίρου). Εγώ όχι. Και αυτό είναι ακραίο: όταν θυμάσαι πότε συνέβη κάτι σημαίνει ότι θυμάσαι πώς ήταν τα πράγματα (ή εσύ ο ίδιος) πριν κι έχεις μια πιο ολοκληρωμένη αίσθηση του θέματος. Όταν δεν θυμάσαι, θεωρείς αναπόφευκτα το ποδοσφαιρικό σου θρήσκευμα ως τη φυσική σου κατάσταση (της μορφής «natural state of man»), που είναι καλό ή κακό ανάλογα ποιον πολιτικό φιλόσοφο θα διαβάσετε) και δεν μπορείς να διανοηθείς ή να φανταστείς το διαφορετικό – σαν το μοναχοπαιδί που ποτέ δεν θα νιώσει την αίσθηση του να έχει αδέρφια και αντιστρόφως. Για παράδειγμα, μία από τις πρώτες μου αναμνήσεις –σε ηλικία τριών ετών, μου φαίνεται– είναι να αρνούμαι να μπω σ' αεροπλάνο για πρώτη φορά στη ζωή μου, όχι από φόβο, αλλά γιατί η μάνα μου μου είπε: «Πετάμε με την Ολυμπιακή»...

Είναι οι άνθρωποι σαν κι εμένα πιο επιρρεπείς στον φανατισμό; Όχι απαραίτητα – πιθανόν τουναντίον: εάν επέλεξες να είσαι κάτι –έστω, εν προκειμένω, και μέσω βαθυστόχαστης περισυλλογής νηπίου– μπορεί να σημαίνει ότι το υπηρετείς πιστότερα, όπως όσοι ασπάζονται μια θρησκεία στην ενήλικη ζωή τους. Ωστόσο, δεν θεωρώ απαραίτητο να είσαι χουλιγκάνος για να συμπεριφέρεσαι –μιλώντας ψυχαναλυτικά– ως ασθενής. Ενδεχομένως να είσαι και «πετυχημένος»: ο Πρετεντέρης πέταξε μπουκάλι σε αγώνα μπάσκετ (προσέξτε: μπάσκετ, όχι ποδόσφαιρο) και ο Λευτέρης Παπαδόπουλος πεντοχίλιαρα

στον Μπάγιεβιτς τότε που αυτός επέστρεψε στη Φιλαδέλφεια ως προπονητής του Ολυμπιακού. Το βέβαιο είναι ότι όταν το σημαντικότερο οικογενειακό κειμήλιο είναι το μετάλλιο του δευτεραθλητή Ευρώπης, όταν τα πρώτα σου βήματα κυριολεκτικά τα έκανες στην αίθουσα τροπαίων του Παναθηναϊκού, έχεις βγει με κουσούρια, λίγο πειραγμένος δηλαδή. Και ή πας σφαίρα στον ψυχίατρο ή γράφεις βιβλίο.

[ΣΗΜ.: Είμαι βέβαιος ότι το βιβλίο περιέχει κάποια πραγματολογικά λάθη, από γεγονότα μέχρι ονόματα παικτών και από αποτελέσματα αγώνων μέχρι χρονολογίες. Ω στόσο, επέλεξα να μη χαθώ σε ιστορικά αρχεία και εγκυκλοπαίδειες αναζητώντας την αλήθεια. Και αυτό για δύο λόγους: πρώτον, ο τρόπος με τον οποίο θυμάμαι ορισμένα πράγματα έχει το δικό του νόημα. Και δεύτερον, γιατί είμαι και λίγο τεμπέλης.]

[1971 - 1974]

Γκολ από τα αποδυτήρια:
Το πρώτο (και τελευταίο) μου γκολ
στη Λεωφόρο

Προφανώς και είδα τον μεγάλο δεύτερο ημιτελικό με τον Ερυθρό Αστέρα – σιγά μην τον έχανα. Και ήταν πολύ βολικά στο καροτσάκι όπου με είχε χώσει η μάνα μου. Αφήστε που ήμουν ο καλύτερος: ενώ όλοι οι ενήλικες γύρω μου ίδρωναν, άλλαζαν χρώματα και μουρμούριζαν προσευχές (γενικά, πάω στοίχημα ότι οι στιγμές που ο σύγχρονος Ευρωπαίος πολίτης αναφέρεται συχνότερα στον Θεό είναι όταν βλέπει μπάλα, αλλά ας μην ανοίξουμε κι άλλη συζήτηση – κι αν σας ακούγεται βλάσφημο, τότε ήταν η τελευταία φορά που προσευχηθήκατε; Μήπως στις καθυστερήσεις ενός ντέρμπι; Λέω, μήπως;) εγώ, όπως κάθε αξιοπρεπές δεκαοκτάμηνο βρέφος, ήμουν φιλοάνετος. Ή έτσι μου αφηγούνται, τέλος πάντων. Ούτως ή άλλως σωστά φρόντισα και ήμουν σ' αυτήν την ηλικία, γιατί αλλιώς δεν νομίζω να τα είχα βγάλει πέρα. Ειδικά στο 71', στη σωτήρια επέμβαση του

Κωνσταντίνου στο σουτ του Κάρασι («... Κάρασι... Κάρασι... ένας στον Κάρασι επάνω, ένας στον Κάρασι... ... Θαυμασιά η επέμβασις του Κωνσταντίνου!!!») – ο Διακογιάννης αναγκαστικά τότε περιέγραφε σε καθαρεύουσα), έχοντας σίγουρα καπνίσει δέκα τσιγάρα και πιει ένα πενταπλό ουίσκι στο ημίχρονο, θα λιποθυμούσα. Τουλάχιστον.

Είχα πάει και σε κάποια υποδοχή της ομάδας στο αεροδρόμιο εκείνη την εποχή (δεν έχω πάει έκτοτε, ειλικρινά δεν βλέπω τον λόγο και ανησυχώ – άλλοι θεωρούν ότι επιβάλλεται, φοβάμαι ότι είναι πιο φανατικοί από μένα κι αυτό με θλίβει βαθύτατα). Υπάρχει και φωτογραφικό ντοκουμέντο, οπότε είμαι βέβαιος πως δεν με παραμυθιάζουν (δεν είναι δύσκολο να πεις σ' ένα παιδάκι ανοησίες, ειδικά εάν θέλει να τις πιστέψει). Γιατί προφανώς τίποτα δεν θυμάμαι απ' όλα αυτά. Ίσως έτσι να ήταν καλύτερα. Γιατί από τότε που άρχισα να θυμάμαι, δεν μπορώ να ξεχάσω.

Πρέπει να ήταν αρχές του '74. Ο Παναθηναϊκός είχε χάσει τα σκήπτρα από τον Ολυμπιακό που έβαινε προς τον δεύτερο συνεχόμενο τίτλο. Ο Πούσκας, ωστόσο, διέθετε εξαιρετικό υλικό – κι αυτό ίσχυε και στους τερματοφύλακες. Ακόμα είχε τον Τάκη Οικονομόπουλο, αλλά έβαζε ολοένα και πιο συχνά τον Βασίλη Κωνσταντίνου. Έναν χρόνο μετά, ο Τάκης έφευ-

γε για να κλείσει την καριέρα του σε Απόλλωνα-Παναχαϊκή και ο Βασίλης έπαιρνε τη θέση του κάτω απ' τα δοκάρια για τα επόμενα οκτώ χρόνια. Όμως εκείνη την ημέρα στη Λεωφόρο, εναντίον λησμονημένου αντιπάλου (πάντως δεν ήταν ντέρμπι), ο Πούσκας είχε βάλει τον Οικονομόπουλο.

Ο Αριστείδης είχε σταματήσει την προηγούμενη χρονιά. Δεν τον θυμάμαι καθόλου να παίζει κι αυτό είναι κάτι που πάντα με στενοχωρούσε πολύ – ακόμα κουβαλάω ένα απωθημένο. Έχοντας ζήσει όλη μου τη ζωή θαυμάζοντάς τον (πολύ ή λίγο, με αγάπη ή θυμό, μιμούμενος ή κάνοντας ακριβώς το αντίθετο), το ότι δεν τον είδα στην πράξη να μεγαλουργεί (και να τρώει και καμιά ντρίμπλα, σαν κι αυτή που έφαγε από τον Κάιζερ στο Γουέμπλεϊ στο πρώτο γκολ και ακόμα, έστω εμπιστευτικά και σε στιλ *off the record*, τα ρίχνει στον Τομαρά) νιώθω πως μου στέρησε από την αρχή την ολοκλήρωση μιας εμπειρίας ζωής. Ειδικά δεδομένου ότι εκείνο που πάντοτε μας ένωνε και μας έφερνε κοντά ήταν το ποδόσφαιρο. Αν μ' ενοχλεί αυτό το τελευταίο; Εξαρτάται από το πόσο σημαντικό θεωρεί κανείς το ποδόσφαιρο. Και σ' αυτό έχω ήδη απαντήσει.

Ωστόσο, αν κι είχε αποσυρθεί καθόταν καμιά φορά με πολιτικά με τους πρώην συμπαίκτες του στον πάγκο – ίσως επειδή δεν μπορούσε να χωνέψει το πόσο άδοξα τελείωσε η καριέρα του. Τραυματισμένος σε πολλά σημεία (κοιλιακούς και προσαγωγούς, με

λίγη και από μνηίσκο – εποχή που όλα αυτά ήταν σοβαρά πράγματα), δεν κατάφερε ούτε στο αποχαιρετιστήριο ματς (γι’ αυτόν και τον Φραγκίσκο Σούρπη) να παίξει. Μπήκε, όπως μου αφηγήθηκε χρόνια αργότερα η Τασία (η φανατικότερη οπαδός του Παναθηναϊκού που έχω γνωρίσει στη ζωή μου, με διαρκείας από τη δεκαετία του ’50, και οικογενειακή φίλη) η οποία ήταν στο γήπεδο, και πήρε μια ανθοδέσμη πριν από το ματς. Ο τελευταίος του αγώνας ήταν άνοιξη του ’73, νομίζω, στα Τρίκαλα σ’ ένα γήπεδο βούρκο με πολλή βροχή. Έπεσε για τάκλιν και έμεινε κάτω – αμέσως έτρεξε από πάνω του ο Δομάζος, μόρφασε κι έκανε νόημα με τα χέρια: πρώτα «Τέλειωσε» και μετά «Φορείο». Την ιστορία μου την είπε το ’95 στο φάιναλ φορ της Σαραγόσα ο Μπλούης Διακάκης – προφανώς όχι ο Αριστείδης, αφού σπάνια μου έχει αφηγηθεί ιστορίες. Όταν ήμουν μικρός πάντα του ζητούσα να μου πει για το ματς με τον Ερυθρό Αστέρα κι εκείνος το ανέβαλλε. Μια μέρα τον στρίμωξα και τον ρώτησα: «Πώς αισθάνθηκες μόλις είδες την μπάλα να μπαίνει στα δίχτυα του Ντουίκοβιτς μετά το σουτ σου;» (Ηλίθια ερώτηση για δημοσιογράφο, βασικίότατη για υιό.) Αυτός κοντοστάθηκε με ύφος «από πού να ξεκινήσω;» έκανε κι άλλη παύση και μου είπε: «Ήταν απερίγραπτο...»

Εκείνη την ημέρα λοιπόν είχε κάτσει στον πάγκο κι εγώ στα πόδια του. Στο ημίχρονο, με άφησε να τρέξω στο χορτάρι και κάποια στιγμή πήγα κοντά

στον Βασίλη που του έκαναν σουτάκια. Ο Βασίλης μου είχε αδυναμία (ο γιος του ο Λάρι ήταν στην ίδια ηλικία με μένα) και μ’ έφερε στο ύψος της μικρής περιοχής στο τέρμα προς τη Θύρα 13. Κύλησε την μπάλα προς το μέρος μου, εγώ σούταρα και η μπάλα πήγε σχετικά δυνατά (για σουτ παιδιού τεσσερισήμισι ετών – πάντα κλοτσούσα δυνατά, μπάλα δεν ήξερα...) στα πόδια του. Το ίδιο άλλη μια φορά. Άκουσα βαβούρα γύρω, αλλά δεν κατάλαβα τίποτα. Αργότερα μου είπαν ότι τα μεγάφωνα είχαν ανακοινώσει ότι το μικρό, ξανθό παιδάκι που παίζει με τον Κωνσταντίνου είναι ο γιος του Αριστείδη. Άλλο ένα σουτ και πάλι κύλισμα. Σουτ και...

Θυμάμαι πως φορούσε μαύρες κάλτσες, μαύρο παντελονάκι και πράσινη φανέλα. Δεν θα ξεχάσω ποτέ την εικόνα της μπάλας να έχει μόλις περάσει τη γραμμή, τον Κωνσταντίνου πεσμένο να σηκώνει σκόνη – ναι, σκόνη, αφού τότε η Λεωφόρος ήταν όπως όλα τα ελληνικά γήπεδα που (έλεγαν ότι) είχαν χορτάρι. Το συναντούσε κανείς μόνο στα κόρνερ και στις γραμμές άουτ και πλαγίου άουτ – απόδειξη πως ούτε τότε ξέραμε ως λαός να παίζουμε από τα πλάγια.

Ακούστηκαν ζητωκραυγές. Γυρίζω προς τη Θύρα 13 και, χαμηλά, βλέπω κόσμο να κουνάει τα χέρια του και να μου φωνάζει. Η μορφή που ξεχώρισα ήταν ένας καφεπώλης με μεγάλη άσπρη ποδιά, φαλακρός και με κόκκινη φάτσα να μου κάνει νόημα με το αριστερό χέρι –στο δεξί κρατούσε τον χαρτονένιο δίσκο

με τους καφέδες- φωνάζοντας: «Έλα δω!» Ο μοναδικός τρόπος να περιγράψω τον τρόμο μου είναι να πω ότι έτσι μάλλον θα ένιωθαν στη βιβλική εποχή οι μελλοθάνατοι διά λιθοβολισμού. Έμπηξα τα κλάματα, έβαλα τις φωνές κι άρχισα να τρέχω προς τον πάγκο, ενώ -σωτήριος αντιπερισπασμός για να μην ξεφτιλιστώ εντελώς- με την άκρη του ματιού μου είδα τον Δομάζο και τον Οικονομόπουλο να μπαίνουν από κάτω από τη Θύρα 8 στο γήπεδο για το δεύτερο ημίχρονο.

Δεν ξανασκόραρα ποτέ στη Λεωφόρο. Και τη μία φορά που σκόραρα, έβαλα τα κλάματα. Δεν μπορούμε όλοι στην οικογένεια να γινόμαστε ποδοσφαιριστές.